

Instagram: stela_knjige

Facebook: stela

www.stelaknjige.rs

NASLOV ORIGINALA:

Natalie Jenner

The Jane Austen Society

Copyright © 2020 by Natalie Jenner.

By arrangement with the author. All rights reserved.

Za izdanje na srpskom jeziku © Publik praktikum 2021

ZA IZDAVAČA

Marko Sabovljević

UREDNIK

Marina Sabovljević

LEKTURA I KOREKTURA

Nataša Ninković

DIZAJN KORICA

Siniša Subotić

SLOG I PRELOM

Studio Znak

ŠTAMPA

Alpha print, Zemun

TIRAŽ

1.000

IZDAVAČ

Publik praktikum

Dobrovoljačka 10/I, Zemun

office@publikpraktikum.rs

011/4202 544; 011/4202 545

GODINA IZDANJA

2021

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme se kopirati ni prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim ili mehaničkim, uključujući fotokopiranje, snimanje ili bilo koji sistem za skladištenje i pretraživanje informacija, bez pismenog odobrenja izdavača.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

ISBN 978-86-6035-827-3

COBISS.SR-ID 39953673

NATALI DŽENER

DRUŠTVO
DŽEJN OSTIN

Prevela sa engleskog
Vesna Stojković

Stela

Za mog supruga

*Ko će naslediti Englesku?
Poslovni ljudi koji je vode?
Ili ljudi koji je razumeju?*

– E. M. Forster

Prvo poglavlje

Čoton, Hempšir
Jun 1932.

Naslonio se na niski kameni zid, savio noge i legao. Kroz rani jutarnji vazduh ptičji poj se probijao u kratkim kricima koji su mu udarali o lobanju. Dok je tako nepomično ležao, lica okrenutog ka nebu, svuda oko sebe na malom crkvenom groblju osećao je smrt. Mora da je i sam podsećao na kip oslonjen na zid, kao uklesan u večnu tišinu, pored neme grobnice. Nikad nije napustio svoje seoce kako bi video velike katedrale svoje zemlje, ali je iz knjiga znao da su izvajani drevni vladari ležali baš ovako, povrh svojih uzdignutih hramova, kako bi ih vekovima kasnije ljudi nižeg roda, poput njega, s divljenjem gledali.

Bilo je vreme sakupljanja sena i ostavio je svoja kola na putu, baš tamo gde se spajao sa kapijom i njivama na kraju starog Gossportskog puta. U zadnjem delu kola već su bile nagomilane velike bale sena i čekale da ih prevezu do farmi konja i mlekarar, raštrkanih po okolini sela, pružajući se od Altona do Istočnog Tisteda. Dok je tako ležao, osećao je da su mu leđa košulje natopljena znojem iako je sunce bilo blede i jedva da je grejalo; bilo je tek devet ujutro, a on je već nekoliko sati naporno radio u polju.

Zažmurio je kad je mnoštvo zeba, crvendaća i senica iznenada, kao po komandi, utihnulo. Do tog trenutka njegov pas je bio

na oprezu, motreći preko mahovinom obraslog kamena na ovce, raštrkane po poljima ispod, tik iza skrivenog jarka kojim je imanje bilo opasano. Ali kad je farmerov ubrzani dah postao dubok i ritmičan u snu, ugledavši se na njega, pas je legao ispod svog gospodara na hladnu grobljansku zemlju.

„Oprostite.”

Trgao se iz sna kad je čuo glas koji je odjeknuo iznad njega. Glas neke dame. Amerikanke.

Uspravio se u sedeći položaj, prebacio noge preko kamenog zida i stao pred nju. Pogledao je brzo u njeno lice, preleteo preko nje pogledom, a onda brzo okrenuo glavu.

Delovala je prilično mlado, možda negde u ranim dvadesetim. Nosila je šešir od slame, širokog oboda, oko kog je bila vezana indigo-plava traka, koja se slagala sa njenom tamnoplavom šivenom haljinom. Delovala je prilično visoko, gotovo iste visine kao on, dok nije shvatio da nosi cipele sa najvišim potpeticama koje je ikad video. U jednoj ruci je držala mali pamflet, u drugoj crnu klač-torbicu, a oko vrata joj je na kratkom srebrnom lancu visio maleni krst.

„Mnogo mi je žao što vas uznemiravam, ali vi ste prva osoba koju sam za celo jutro srela. A vidite, skroz sam zalutala.”

Kao neko ko je celog života živeo u Čotonu, čija je populacija brojala 377 stanovnika, čovek se nije iznenadio. Ujutro je uvek bio među prvim meštanima na nogama, odmah posle mlekara, doktora Greja, koji je odlazio u hitnije obilaske pacijenata, i poštara, koji je uzimao poštu iz lokalne pošte.

„Vidite”, ponovila je, počevši da se prilagođava njegovoj prirodnoj ćutljivosti, „došla sam na jedan dan iz Londona – stigla sam vozom iz Vinčestera da vidim kuću spisateljice Džejn Ostin. Ali ne mogu da je nađem, a onda sam sa puta videla ovu malu parohijsku crkvu i odlučila da malo razgledam. Da, ako mogu, nađem neki trag.”

Čovek se osvrnuo preko desnog ramena ka crkvi, istoj onoj crkvi u koju je odlazio celog života, sažidanoj od kamena kremenca i crvenog peščara, zaklonjenu bukovim i brestovim drvećem. Pre nekoliko generacija je obnovljena – unutra od Džejn Ostin ili njene najbliže porodice nije ostalo ničeg vrednog pažnje.

Okrenuo se i preko levog ramena pogledao ka malom prelazu na ogradi u zadnjem delu crkvenog dvorišta, kroz koji su se nazirale visoke živice od tisovine, potkresane u kružne kupe. Još kao dečaka najviše su ga podsećale na ogromne posude za biber i so. Živice su se pružale duž južne terasaste bašte zadivljujuće elizabetanske kuće od crvene cigle, podignute na jednoj padini, sa krovom sa zabatima, prekrivenim crepom i trospratnim tju-dorovskim tremom obraslim puzavicama.

„Velika kuća je onamo”, iznenada je rekao, „odmah iza crkve. Zovu je Velika kuća. Tamo živi porodica Najt. Grobovi majke i sestara gospođice Ostin su eno onamo – vidite li, gospođice, pored zida crkve?”

Lice joj se zahvalno ozarilo zbog te informacije, ali i zato što se polako uključio u razgovor.

„O bože, pojma nisam imala...”

A onda su joj na oči navrle suze. Bila je najupečatljivije ljudsko biće koje je ikad sreo, poput modela u reklami za kosu ili sapun u novinama. Kad su suze potekle, boja njenih očiju iskristalisala se u nešto što nikad ranije nije video, nijansu plave gotovo poput ljubičaste, dok su se suze zadržale na nizovima mastiljavo-crnih trepavica, crnjih čak i od njene kose.

Skrenuo je pogled i pokušao da je oprezno zaobiđe, a njegov pas, Rajder, sad mu je grickao blatnjave čizme. Dogegao se do dve velike kamene ploče koje su stajale uspravljene na zemlji. Pošla je za njim, a potpetice njenih crnih lakiranih cipela pomalo su upadale u zemlju na groblju i gledao ju je kako nečujno izgovara reči uklesane u dva nadgrobna kamena.

Odmakavši se, prekopao je po džepu da nađe kapu. Sklonivši pramen svetloplave kose koji bi mu pao na čelo dok je radio, zavukao ga je pod rub kape, koju je povukao napred i spustio preko očiju. Želeo je sad da se udalji od nje, od tog čudnog osećanja koje su u njoj probudili neukrašeni grobovi običnih žena, mrtvih već sto godina.

Udaljio se da sačeka sa Rajderom pored glavne natkrivene kapije, koja vodi u crkveno dvorište. Posle nekoliko minuta konačno se pojavila iza ugla crkve, zaustavivši se ovog puta da pročitati natpis na svakom nadgrobnom kamenu pored kog je prošla, kao da se nada da će otkriti još neku usnulu znamenitu dušu. Često bi se malo zateturala, kad bi joj potpetica zapela o ivicu kamena, pa bi napravila jedva приметnu grimasu zbog sopstvene trapavosti. Ali nije odvajala pogled od grobova ispod.

Zaustavila se pored njega kod natkrivene kapije i osvrnula se zadovoljno uzdahnuvši. Sada se smešila i bila je pribranija – toliko pribrana da je, kako u njenom držanju, tako i u njenim manirima, najzad nanjušio novac.

„Strašno mi je žao zbog ovoga, jednostavno nisam bila pripremljena. Vidite, došla sam čak ovamo da bih našla kuću u kojoj je napisala knjige – stočić, vrata koja škripe”, dodala je, na šta nije dobila neku vidljivu reakciju. „Nisam mogla da saznam mnogo o tome dok sam bila u Londonu – hvala vam mnogo što ste mi rekli.”

Pridržao joj je natkrivenu kapiju, pa su krenuli zajedno nazad do glavnog puta.

„Mogu da vas odvedem do njene kuće, ako želite – nema ni kilometar i po uz stazu. Završio sam sa sakupljanjem sena za farmu za ovo jutro, dok previše ne otopli, tako da imam vremena.”

Osmehnula se širokim, privlačnim osmehom. „Veoma ste ljubazni, hvala. Znaite, pretpostavljala sam da ljudi često dolaze, ovako, kao ja – dolaze li?”

Slegao je ramenima, usporivši kako bi ispratio njen korak duž osamsto metara dugog pošljunčanog kolskog prilaza, koji je vodio od Velike kuće do puta.

„Dovoljno često, pretpostavljam. Ali nema tu mnogo šta da se vidi. Sad su to samo radnički stanovi, tamo u kolibi – stanari žive u svim sobama.”

Kad se okrenuo, video je da joj se lice zgrčilo od razočaranja. Kako bi je oraspoložio, pre nego što je bio svestan šta ga je spopalo, pitao ju je o knjigama.

„Nisam čak sigurna ni da li na to mogu da odgovorim”, odgovorila je kad joj je pokazao put nazad niz seosku stazu, na suprotnom kraju od mesta gde su stajala njegova kola, čiji je tovar trenutno bio zaboravljen. „Jednostavno, kad je čitam, kad je ponovo čitam – a čitam je češće nego bilo kog drugog autora – imam osećaj kao da je u mojoj glavi. Poput muzike. Najpre mi je otac čitao knjige kad sam bila sasvim mala, umro je kad mi je bilo dvanaest godina, pa kad je čitam, čujem i njegov glas. Ništa ga ne bi toliko nasmejalo, baš ništa, kao što bi ga nasmejale te knjige.”

Slušao ju je kako brblja, a onda je, kao u neverici, odmahnuo glavom.

„Znači niste je čitali?” pitala je žena, uhvativši njegov pogled s nevericom u očima.

„Ne mogu reći da me naročito zanima. Držim se Hagarda i njemu sličnih. Znate, avanturističkih priča. Pretpostavljam da biste me mogli osuditi zbog toga.”

„Ne bih nikad nikoga osuđivala zbog onoga što čita.” Primećila je ironičan izraz na njegovom licu i dodala uz širok osmeh: „Mada pretpostavljam da sam upravo to uradila.”

„Svejedno, nikad nisam razumeo kako gomila knjiga o devojkama koje traže muža može da se meri s velikim piscima. Tolstojem i njemu sličnima.”

Pogledala ga je sa novim zanimanjem. „Čitali ste Tolstoja?”

„Nekada – trebalo je da me pošalju na studije za vreme rata, ali oba moja brata su pozvali da se bore. Ja sam ostao ovde da pomognem.”

„Znači svi zajedno obrađujete zemlju?”

Skrenuo je pogled. „Ne, gospođice. Obojica su sad mrtvi. Rat.”

Voleo je da koristi reči poput čistog reza: oštrog, dubokog i neopozivog. Kao da pokušava da spreči svaki dalji razgovor. Ali imao je osećaj da bi kod nje ovaj pristup mogao samo da prizove još pitanja, zato je brzo nastavio: „Uzgred, vidite ona dva puta, tamo gde se sastaju – došli ste iz Vinčestera, levim putem, jelda? Pa, sad se držite desnog – to je sad glavni put za London – i stići ćete u selo Čoton. Eno, ono tamo napred je koliba.”

„Zaista ste vrlo ljubazni. Hvala vam. Ali morate da pročitate knjige. Morate. Mislim, živite ovde – kako možete da ih ne pročitate?”

Nije navikao na ovako emotivno ubeđivanje – želeo je samo da se vrati do svojih kola sa senom i ode odatle.

„Molim vas, obećajte mi samo, gospodine...”

„Adam. Zovem se Adam.”

„Meri En”, odgovorila je pružajući ruku da se na rastanku rukuje s njim. „Počnite, naravno, od *Gordosti i predrasude*. A zatim pročitajte *Emu* – ona mi je omiljena. Tako hrabra, a opet tako čudesno nepromišljena. Hoćete li?”

Ponovo je slegao ramenima, pozdravio je dotakavši kapu i krenuo niz stazu. Usudio se da se samo jednom osvrne, odmah posle jezerceta, gde su se dva puta spajala. Video ju je kako i dalje stoji tamo, visoka i vitka u ponoćno-plavom, zuri u kolibu od crvene cigle, u njen zazidani prozor i bela ulazna vrata, kroz koja se izlazi pravo na stazu.

Kad je Adam Bervik završio ostale dnevne poslove, ostavio je sad prazna kola pored kapije i otpešaćio glavnim putem dok nije

stigao do majušne stepenaste kolibe koja je poslednjih nekoliko godina bila njegov dom.

Porodica je nekad bila mnogo veća, njegovi otac, majka i njihova tri sina, od kojih je on bio daleko najmlađi. Posedovali su malu farmu, koja se ponosno prenosila kroz četiri generacije porodice njegovog oca. Zbog ovog nasleđa svi muškarci iz porodice Bervik morali su vrlo rano da se prihvate teškog fizičkog rada. A on je uživao u tome: u tom ponavljanju, nepromenljivom ciklusu godišnjih doba, u odlasku u krevet bez vremena za priču.

Ali Adam je bio i pažljiv i marljiv učenik, sa pet godina je naučio sam da čita iz knjiga koje je njegov otac ostavljao po kući, a onda je pročitao sve čega je uspeo da se dokopa. Svaki put kad bi ugrabio priliku, posetio bi s majkom veći grad Alton. Najdraži trenutak, draži čak i od prodavnice slatkiša i velike tvrde bombone koju bi mu ponekad kupila, bila je prilika da u biblioteci pogleda knjige za decu i pronade neku novu koju će pozajmiti. Jer na stranicama svake knjige nalazio se ceo svet i nije mu bilo jasno kako ljudi poput njegove braće to još nisu videli.

Mogao je da se izgubi u tom svetu kad god bi osetio potrebu, kad god bi osetio da ga spoljašni svet i drugi ljudi pritiskaju – pritisak zbog socijalnih kontakata i očekivanja koji su svi-ma ostalima sigurno bili nešto uobičajeno, ali njega su neobjašnjivo i mnogo dublje pogađali. Mogao je i da iskusi stvari iz ugla drugih ljudi i da zajedno sa njima nauči njihove lekcije i, što je za njega bilo najvažnije, da otkrije ključ za srećan život. Imao je osećaj da, van njegove grube zemljoradničke porodice, ljudi postoje na jednoj sasvim drugačijoj ravni, prenoseći svoja osećanja i želje duž beskonačnih niti koje vibriraju u još nepoznatim ušima, stvarajući mala trenja i varnice. Njegov život bio je pun malih trenja, čak i poneke varnice.

Jedini uzbudljivi trenutak u njegovom životu bio je kad je dobio stipendiju za fakultet, što mu je isto tako brzo oduzeto kad

su njegova braća poslata u rat. Bio je premlad da se bori i, po mišljenju njegove majke, sad već previše odrastao za, kako ih je ona zvala, besmislene studije. Rat je sve promenio, i to ne samo za njegovu porodicu, iako su svi u selu priznali da je Bervikove pogodio teže nego većinu drugih jer su oba starija sina poginula u bici na Egejskom moru 1918, a oca je manje od godinu dana kasnije odnela španska groznica. Zajednica je sad pokazivala brižnost za njega i njegovu majku, duboku pažnju koja je ponekad bila jedino što ih je držalo da ne potonu u još dublji očaj.

Iako su uspevali da ne propadnu u bezdan, stalno su se kolebali na njegovoj ivici. Mada različiti po naravi, ni on ni njegova majka nisu izgleda imali energije za išta više do pokoravanja života – pomisao da će morati da se bore kako bi se otrgli od sudbine koja im je dopala bila im je nepojmljiva. I tako, samo nekoliko godina posle rata, zbog dugova, patnje i majčinog neprestanog prigovarivanja, prodali su farmu porodici Najt, znatno ispod cene. Generacijama su razni članovi porodice Bervik radili na imanju Najtovih kao kućno osoblje ili posluga, među njima i Adamova majka i baka, a sad će i on ući u njihovu službu, sakupljajući svako leto seno, obrađujući zemlju i sadeći naizmenično pšenicu, hmelj i ječam.

Na kraju je i porodica Najt, kao i mnogi drugi u selu, upala u sopstvene finansijske nevolje. Adam je verovao da su svi oni međusobno povezani, da veoma zavise jedni od drugih i da su prodaja farme Najtovima i zaposlenje bili deo šireg napora zajednice da istraje i preživi.

Preživljavao je na kolebljivoj ivici – bar se ponašao kao da je tako. Ali u njemu, na mestu do kog su mogle da dopru samo knjige, i dalje su bili duboko neznanje i najdublji, najprodorniji bol. Adam je znao da se taj deo njegovog mozga isključio od svakog bola, u čudnom pokušaju da se zaštititi, a njegova majka bila je još gora, jer ona kao da je samo čekala da umre, neprestano ga

upozoravajući koliko će mu teško biti bez nje. U međuvremenu se mehanički brinula o njemu – spremala mu ujutro tost i čaj, a onda pazila da mu večera ostane topla na kraju dana.

Sedeli bi zajedno za kuhinjskim stolom, baš kao sada, i on bi joj ispričao o svom poslu, a ona njemu o tome na koga je nalete-
la u selu ili u Altonu, ako je bila u kupovini sredom. Pričali bi o svemu i svačemu, samo ne o prošlosti.

Ali danas joj nije ispričao za mladu ženu iz Amerike. Nije bio siguran šta želi da kaže. Između ostalog, majka ga je stalno prit-
skala da nađe ženu, a ova neznanka u gradu bila je po svojoj lepo-
ti toliko van njegovog domašaja, gotovo kao da nije sa ovog sveta. Njegova majka je bila jedna od meštana za koje je veza sa Džejn Ostin pre svega bila smetnja. Najogorčenije zamerke sačuvala je za turiste i radoznalce koji bi se često sjatili u seoce zahtevajući informacije, zahtevajući da nešto vide, zahtevajući da život ov-
de bude baš kao u knjigama. Kao da su beznačajni životi mešta-
na bili nekako nestvarni, a ono što je zaista – i jedino – bilo va-
žno, i jedino što će ikada biti važno, dogodilo se pre sto godina.

Zaista se zabrinuo za gospodina Darsija.

Adamu se činilo da, kad čovek jednom primeti lepe oči neke žene, pokuša da prisluškuje njene razgovore i oseti se preterano pogođenim njenim lošim mišljenjem o njemu, taj čovek je on-
da na putu ka neobeleženoj teritoriji, hteo on to sebi da prizna ili ne. Adam nije znao mnogo o ženama (iako mu je majka stal-
no govorila da za to nije potrebno mnogo), ali pitao se da li je u životu, kao i u književnosti, čoveka ikada tako brzo savladala ta-
ko očigledna požuda kao gospodina Darsija a da on nije uradio ništa u vezi s tim, sem što ju je nenamerno i uspešno odgurnuo.

Više nego ranije cenio je to što je u njihovoj maloj stepenastoj kolibi sa dve prostorije u prizemlju i dve sobe na spratu, smešte-
ne pored staze koja je vodila od glavnog puta za Vinčester, imao

sopstvenu sobu i prostor za čitanje. U njegovoj oskudnoj sobi s vidljivom plafonskom konstrukcijom nalazio se jednostavan francuski ležaj – polovina garniture – u kom je spavao od detinjstva. U suprotnim uglovima sobe stajali su jedan hrastov orman i starinski toaletni sto. A imao je i svoju policu sa knjigama koje su nekad pripadale njegovom ocu: avanturistički romani, riznice priča za dečake i velikani poput Konana Dojla, Aleksandra Dime i H. Dž. Velsa. Ali sad je pored njegovog kreveta ležala obimna knjiga iz biblioteke u tvrdom povezu s laminiranim korica-ma, na kojima su bile dve žene sa šeširima koje se došaptavaju, dok u pozadini neki muškarac oholo stoji pored baštenske urne.

Samo dva dana ranije, oprezno ju je gurnuo preko pulta u biblioteci.

Brzo se čitala.

Ma koliko mu bila zabavna, knjiga ga je i zbunjivala. Za početak, čudio se liku oca; mislio je da gospodina Beneta to što sve svoje slobodno vreme provodi zakopan u radnoj sobi ili šaleći se na račun svih ostalih ne prikazuje u najboljem svetlu. Gospođu Benet je bilo mnogo lakše razumeti, ali nešto je i dalje bilo pogrešno u domu Benetovih, i to na način kakav se ne seća da je ikada ranije sreo u književnosti. Bar ne u nekoj velikoj porodici. Čitao je knjige o siročićima i izdaji među prijateljima i očevima poslatim u dužnički zatvor – ali najveći zapleti uvek su se okretali oko osvete, pohlepe ili izgubljenog testamenta.

Benetovi se zapravo međusobno nisu voleli. Nije to uopšte očekivao od spisateljice koja je volela knjige sa srećnim krajem. Nažalost, to mu se činilo stvarnijim od bilo čega drugog što je pročitao.

Pošto je završio poglavlje u kome Darsi pokazuje svoje imanje ženi koja je nekad tako žestoko odbila njegovu bračnu ponudu, Adam je konačno počeo da tone u san. Setio se nedavne posetiljke, majušnog krsta na lancu, širokog dopadljivog osmeha:

izraza vere i nade koji tako žalosno nedostaju u njegovom životu. Nije mogao ni da zamisli spremnost da se otputuje tako daleko zbog nečeg tako hirovitog – ali iz posetiteljke je zračila i nekakva nehajna, prava sreća, kakvu je uvek tražio u knjigama.

Dok je čitao Džejn Ostin, počeo je da se identifikuje sa Darsijem zaprepašćujućom snagom fizičke privlačnosti koja se protiv zdravom razumu. To mu je pomagalo da razume kako čak i neko bez mnogo sredstava ili uticaja može zahtevati da ga poštuju. Kako možemo da izigravamo budale, a da nam niko zapravo ne objasni šta se dešava.

Svakako nikad više neće videti Amerikanku. Ali možda će mu čitanje Džejn Ostin pomoći da dostigne makar i mali stepen zadovoljstva koje je ona osećala.

Možda će mu čitanje Ostinove pružiti ključ do toga.